

Soten tulevaisuus – rakennevaihtoehdot puntarissa

Arto Haveri

10.5.2019 Helsinki, Kuntatalo

Sisältö

- 1) Sotehistorian lyhyt oppimäärä
- 2) Rakennemallien päävaihtoehdot
- 3) Miten tästä eteenpäin?

- Seutukuntien tuki 2000-2005
- Kainuun hallintokokeilu 2004-2012

2005-2011 Paras-hanke

- Vanhasen I ja II hallitus, Jäätteenmäki, Kiviniemi
- Kunnille velvoite järjestää perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelut vähintään 20 000 asukkaan väestöpohjalla. Tämän sai täyttää joko kuntaliitoksella tai kuntien välisellä yhteistyöllä
- Vaikutuksina kohtuullisen paljon kuntaliitoksia ja yhteistyöalueita, joista osa jäi kuitenkin pirstaleiseksi, kaikki kunnat eivät myöskään täyttäneet velvoitetta

2011 Kuntauudistus

- Kataisen hallituksen tavoitteena kuntien määrän rajua vähentäminen, “**vahvat peruskunnat**” vastaamaan perustason terveydenhuollosta, sosiaalihuollosta ja osasta erikoissairaanhoidtoa
- Kaatui kuntien vastustukseen ja poliittisiin ongelmiin

2014 Kaksitasoinen ja yksitasoinen kuntayhtymämalli

- Viiteen sotealueeseen perustunut kaksitasoinen malli, jossa kuntayhtymät olisivat vastanneet myös palveluiden tuottamisesta
- Enintään yhdeksääntoista järjestäjä/tuottajakuntayhtymään perustuva yksitasomalli
- Kaatuivat perustuslaillisiin ongelmiin

2015 Maakunta- ja sote-uudistus

- Sipilän hallituksen uudistus jossa lähtökohtana soten irrottaminen kunnista ja järjestäminen itsehallintoalueiden kautta
- Muotoutui kahdeksantoista tiukasti valtio-ohjatun maakunnan malliksi, jossa valinnanvapaus nousi kriittiseksi pisteeksi sekä poliittisesti että perustuslain näkökulmasta
- Hallituksen aika loppui ja uudistus kaatui keskellä poliittisia ristiriitoja

Mitä sotehistoria opettaa?

- Perustuslain antama liikkumatila uudistukselle on tehtyjen tulkintojen perusteella ahdas
- Tämän mittaluokan uudistuksen toteuttaminen vaatii parlamentaarista valmistelua tai vähintään hyvin voimakasta hallitusta
- Poliitiikan ja hallinnon työnjako pidettävä kirkkaana
- Aikataulutukseen realismia eikä periaatteella ”jos kaikki käy parhaalla mahdollisella tavalla”

Hieman helpompaa olisi jos

- Jos kunnat ja alueet olisivat samanlaisia
 - sama malli toimisi yhtä hyvin kaikkialla eikä kuntien välille syntynä ristiriitaa
- Voitaisiin luottaa kuntien vapaaehtoiseen yhteistyöhön ja keskinäiseen solidaarisuuteen
 - kuntapohjainen ratkaisu olisi saavutettavissa ilman perustuslaillisia ongelmia
- Voitaisiin tehdä pelkkä soteuudistus irrallaan kuntauudistuksesta
 - hallittavien muuttujien määrä olisi huomattavasti pienempi ja poliittiset ja perustuslailliset riskit pienempiä

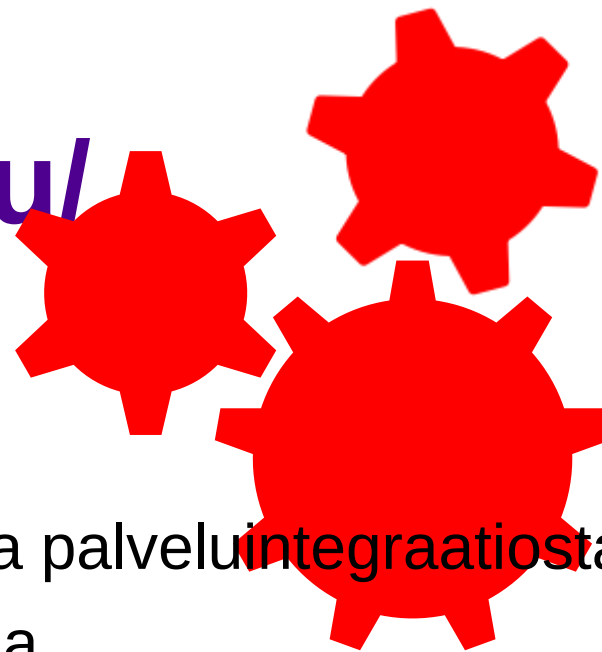
Valitettavasti kaikki edellä kuvatut asiat ovat todellisuutta, jota ei voida jättää huomioimatta, kuntien erilaisuus, vapaaehtoisen yhteistyön kivuliaisuus, sekä se että sote on kuntien sisällä

Rakennemallien päävaihtoehdot

- 1) Kuntapohjainen ratkaisu/ kuntayhtymämalli
- 2) Itsehallintoalueiden malli
- 3) ~~Valtio palvelujen järjestäjänä~~

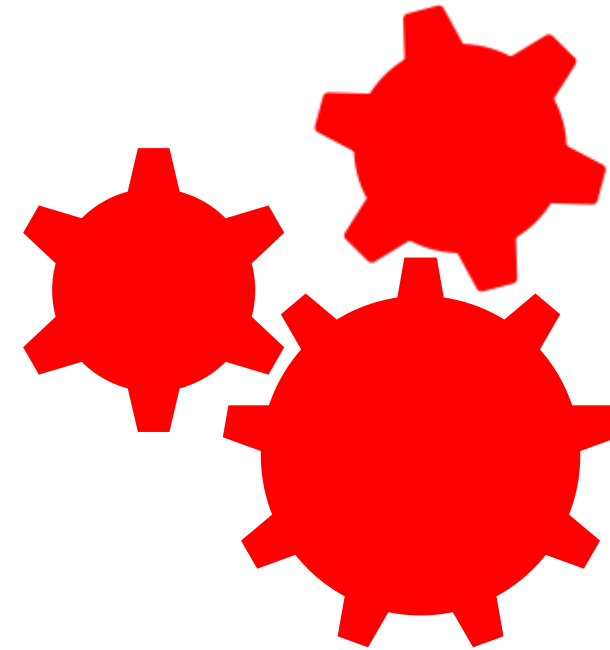

1. Kuntapohjainen ratkaisu/ kuntayhtymämalli

- + Toteuttaa tavoitteen voimavarojen kokoamisesta ja palveluintegraatiosta
- + Kokemuksia olemassa joten tiedetään mitä odottaa
(yli miljoona suomalaista maakunnallisten ja muiden laajojen kuntayhtymien piirissä)
- + Raja soten ja muiden kuntapalveluiden välillä pysyy suhteellisen matalana ja kunta voi koordinoida hyte-asioita muiden tehtävien kanssa
- Kuntayhtymät ongelmallisia talouden ja ohjauksen näkökulmasta
- Kuntayhtymät herkkiä ristiriidoille, päätöksenteko palveluverkon muutoksista vaikeaa

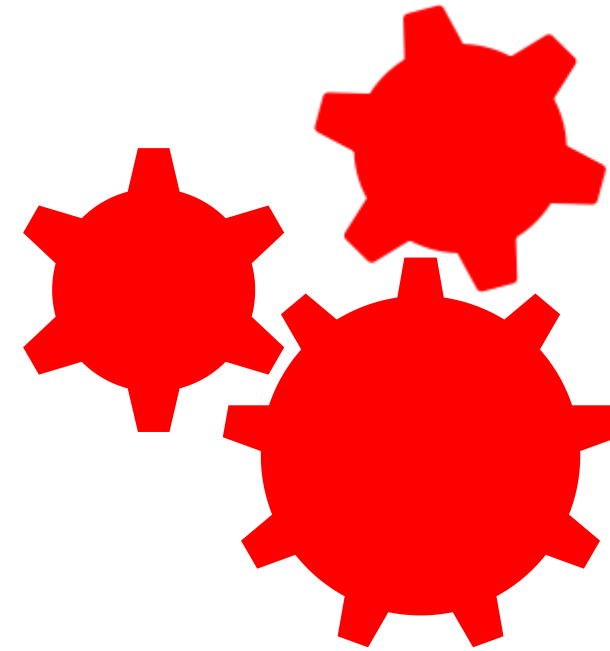
1. Kuntapohjainen malli, toteutus

Vapaaehtoinen yhteistyö

- Parhaimmillaan vapaaehtoisen yhteistyön kautta voidaan saada motivoitunut muutosprosessi, jos kunnat pääsevät yksimielisyyteen ja sitoutuvat yhteiseen ratkaisuun
- Toisaalta tutkimus on osoittanut että kuntien vapaaehtoinen yhteistyö on vaikeaa, varsinkin silloin kun edessä on hankalia päätöksiä
- Yhdenvertaisia palveluita hyvin vaikea taata vapaaehtoisen yhteistyön kautta

1. Kuntapohjainen malli, toteutus

Puitelaki/kokeilut

- Pakkokuntayhtymät eivät ilmeisesti mahdollisia eli ei voi olla yhtenäinen valtakunnallinen malli
- Mahdollista voisi olla puitelaki, jolla kuntia ohjataan järjestämään palvelut laajoilla yhteistyöalueilla (paras 2.0)
- Kokeilulain avulla voi saada kokemuksia uudentlaisista ohjausmalleista, valinnanvapaudesta ja palvelujen järjestämisestä

2) Itsehallintoalueiden malli

- + Yhdenvertaisten palvelujen, voimavarojen kokoamisen sekä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraation näkökulmasta paras ratkaisu
- + Valmistelutyötä tehty runsaasti joten toteutusvalmiudet pitkällä monessa maakunnassa
- Tiukasti valtio-ohjattuja alueita turha perustaa, alueilla tulisi olla aito itsehallinto ja mahdollisuus toteuttaa ratkaisuja, joissa alueiden erityispiirteet huomioidaan
- Toteutus sisältää monia (valta)poliittisia, perustuslaillisia ja muutosjohtamiseen liittyviä riskejä

Miten tästä eteenpäin?

Jos jatketaan nykyisellä kehityksellä

- Palvelujen yhdenvertaisuus heikkenee entisestään kehityksen eriytyessä kunnittain ja alueittain
- Monien pienten ja keskisuurten kuntien talous ajautuu kriisiin
- Laajoja ulkoistuksia
- Pahoja ristiriitoja kuntien välille

ICT:n hyödyntämisellä ja muulla toimintojen kehittämällä, erityisesti asiakaskeskeisellä palveluintegraatiolla mahdollista saada aikaan paljon parannuksia - lienevät kuitenkin riittämättömiä haasteisiin nähden

Rakenneuudistusta tarvitaan

Kaksi etenemistietä

- A) Itsehallintoalueisiin perustuvan uudistuksen jatkaminen parlamentaarisen valmistelun pohjalta (keskiössä sote-integraatio)
- B) Kunnissa käynnissä olevan uudistustyön tukeminen (puitelaki ja porkkana) tavoitteena soten kokoaminen aluetasoihin kokonaisuuksiin
- Kokeilulakien avulla uusia malleja ohjaukseen ja palveluihin
 - Perälaudan asettaminen kuntakohtaiselle voimavarojen kokoamiselle

**Kiitos
huomioistanne**